

ДИЗАЙН АРХІТЕКТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА

УДК 721.011

В.І. Проскураков, С.О. Іванов-Костецький
Національний університет “Львівська політехніка”,
кафедра дизайну архітектурного середовища

ІСТОРИЧНІ РЕМЕСЛА ЯК СКЛАДОВА ТЕАТРАЛІЗОВАНИХ ВИДОВИЩ В УКРАЇНСЬКИХ МІСТАХ (на прикладі Львова)

© Проскураков В.І., Іванов-Костецький С.О., 2009

Висвітлено відродження історичних ремесел засобами видовищ.

In the article the revival of historical crafts is opened with the help of means of representations.

Постановка проблеми

Актуальність теми дослідження полягає у тому, що відроджена побудова простору і середовища та організація дії історичних ремесел можуть стати новою формою театралізованих видовищ.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Історії, культурі та ремеслам середньовіччя присвячено немало літературних джерел – як суто наукових, так і розрахованих на широке коло читачів. Монографій та досліджень, присвячених середньовічному розвитку ремісничо-цехової діяльності, також не бракує. Проте дуже мало уваги в цих дослідженнях приділено засобам проведення різноманітних заходів і видовищ, а саме ярмарків, фестивалів, театралізованих дій тощо на межі ремесел і видовищ. Деякі вітчизняні та зарубіжні вчені (А. Дживелегов і Г. Бояджиев [1]; Р. Бартлетт [2]; В.І. Проскураков [3]; Ю.Є. Турчиняк [4] та ін.) розглядали подібні складові в своїх роботах, але опубліковані матеріали є розрізненими і фрагментарними. Цілісної картини розвитку простору для відтворення заходів і видовищ епохи середньовіччя з відродженням історичних ремесел створено ще не було [5].

Дослідження вперше виконуються на кафедрі дизайну архітектурного середовища Національного університету «Львівська політехніка» з початку 2008 року як магістерські кваліфікаційні роботи під керівництвом проф., д-ра арх. В.І. Проскуракова та ас. С.О. Іванова-Костецького і в межах фундаментальних досліджень кафедри, присвячених архітектурі театру, витокам історичних ремесел та гармонізації міського середовища засобами дизайну.

Формування цілі статті

Метою дослідження є висвітлення та класифікація міських історичних ремісничих заходів як театралізованих видовищ на відкритому та напівзакритому просторах.

Виклад основного матеріалу

Про ремісничий характер Львова свідчить його багатогранна історія економічного, промислового та архітектурно-просторового розвитку. Значно впливали свого часу на розвиток промисловості у Львові німецькі цехи, що впровадили нові галузі ремесел та розвинули цеховий устрій.

Цех, за тлумаченням дослідниці цехових організацій Люції Черевішової [6], – це організація промисловців та кустарників в економічних цілях, це церковне товариство в атрибуціях релігійних, це товариство благодійності для своїх членів в тенденціях філантропічних та моральних, це оптовий магазин сировини, каса взаємодопомоги, професійна академія, центр дисципліни: громадянської та військової, джерело сімейної так і товариської етики.

а

б

в

г

Рис. 1. Середньовічні мініатюри: а – виробництво вина. Мініатюра 1505 р.; б – міська крамниця. Мініатюра XVI ст.; в – будівництво насос. установки. Мініатюра 1556 р.; г – будівництво домни. Мініатюра 1556 р.

Рис. 2. Латвія, середньовічний фестиваль «Цесіс», 2004 р.

Рис. 3. Україна, середньовічний «Фестиваль ковалів «Залізний лев», місто Львів, вул. Арсенальна, 2008 р.

Рис. 4. Україна, середньовічне арт-шоу «Ніч у Луцькому замку», місто Луцьк, замок Любарта, 2008 р.

За княжих часів Львів мав ремісничо-торговельно-хліборобський характер. Торгівля мала переважно внутрішній характер або обмежувалась до зносин з найближчими сусідами: німцями, прибалтами, східними народами. Ремеслом займалися, крім українців – німці, вірмени, татари, євреї, на той час відомими були ремесла кожевників, грабарів, сидельників, тульників, лучників, ткачів, клубучників (пели шапки і панчохи), шевців, гончарів, ковалів, золотарів, плотників та інші.

З середини XIV ст. у Львові переважає торгівля. Він став «станцією» на торговельних шляхах між Заходом і Сходом, найвідомішим з яких був чорноморський шлях.

За часів німецьких цехів у Львові переважали представники таких ремесел, як римарі, уздарі, рукавичники, поясники, сап'янники, полотінники, муконники, мечники, шабельники, ножівники, голкарі, котельники, чиновники, слюсарі, рушникарі, годинникарі, цегельники, вапнярі, мулярі, каменярі, ткачі, столярі, бондарі, токарі, стельмахи. Німці також впровадили поділ праці і спеціалізацію в поодиноких галузях ремесел. Ремісники, згруповані в цехи, були змушені дуже добре знати своє ремесло, і тому їх вироби були просто зразковими. Перші цехи у Львові з'явилися вже в 1425 році, було їх тоді десять, а в XVIII столітті вже близько тридцяти. Занепад цехового укладу припадає на початок XIX століття у зв'язку з появою більших підприємств. На 1814 рік у Львові залишилося лише 21 цех. Уряди Австро-Угорщини, а згодом Польщі розглядали Львів не як промисловий центр регіону, а стимулювали переважно дрібнокустарне виробництво (ремісництво) [7] (рис. 1).

За даним з різних історичних джерел [6, 8, 9], у Львові від XIII до XIX ст. існувало близько 100 видів ремесел та фахів (таблиця). У 1841 р. у Львові було 948 майстрів-ремісників та 3 тисячі підмайстрів. Деякі майстерні мали по кілька підмайстрів, в інших невеличких працювало 1–2 підмайстри. Отже, в 1841 р. ремеслом у Львові займалося 3948 осіб, а разом з учнями – понад 5 тис. (без жінок та дітей) [10].

Види ремесел та фахів у Львові у XIII–XIX ст.

№ з/п	Назва	№ пп	Назва	№ пп	Назва
1	2	3	4	5	6
1	Аптекарь	28	Латунник	55	Пекар
2	Бляхар	29	Ливарник	56	Перекупник
3	Бондар	30	Ливарник цинкового посуду	57	Пивовар
4	Бровар	31	Лікар (медик)	58	Пищальник
5	Бубніст	32	Лучник	59	Платнер
6	Вибілювач	33	Лютніст	60	Поворозник
7	Винар	34	М'ясник (різник)	61	Пограцар
8	Вишивальник (Гаптувальник)	35	Маляр	62	Полотняник
9	Годинникарь	36	Медовар	63	Римар
10	Голкар	37	Мечник	64	Різник
11	Гончар	38	Миловар	65	Різьбляр
12	Гребінник	39	Мітюк	66	Рукавичник
13	Друкар	40	Мідник	67	Рушничник
14	Зброярь	41	Музика	68	Самострільник
15	Золотар	42	Муляр	69	Сап'яник (червоно шкіряник)
16	Калитник	43	Мучник	70	Сап'яник (швець)
17	Каменярь	44	Ножівник	71	Свічкарь
18	Капкльошник	45	Обладунник	72	Сідляр
19	Книгар	46	Обрусник	73	Сіткарь
20	Коваль	47	Обтесувач каміння	74	Скляр
21	Колодій	48	Ольштерник	75	Скрипаль
22	Кордибанник	49	Органіст	76	Слюсар

1	2	3	4	5	6
23	Котляр	50	Острожник	77	Солодовник
24	Кравець	51	Палітурник	78	Стельмах
25	Крамар	52	Панчошник	79	Столяр
26	Купець	53	Пасамонник	80	Стрільник
27	Кушнір	54	Пасник	81	Сукняр
82	Суконник	90	Цегельник	98	Шейдер
83	Тандетник	91	Цирульник	99	Шифтер
84	Тесля	92	Чинбар замшевої шкіри	100	Шкарпетник
85	Ткач	93	Чинбар звичайний (білошкірник)	101	Шкатульник
86	Токар	94	Чинбар кордибанник (Кордибанник)	102	Шовківник
87	Томберник	95	Чинбар червоношкірник	103	Шпорник
88	Торбяр	96	Шапкар		
89	Трубач	97	Швець		

У вирі сучасного життя кожний з нас, мабуть, хоч раз замислювався про середньовічні часи, зокрема, і ким він міг би тоді бути. Щоби уявити або відчувти той період, є багато засобів та прийомів (історично-пригодницька література, гостросюжетні історичні кінострічки, відвідування музеїв, розповіді екскурсоводів та ін.), але одним із найдієвіших та видовищних прийомів сьогодення може стати проведення різного роду історичних театралізованих видовищ під відкритим небом.

Головним чинником при проведенні таких середньовічних фестивалів, напевно, є місце та час проведення дійства. Наприклад, це може бути:

1. Під відкритим небом «у чистому полі» (наприклад, Латвія, середньовічний фестиваль «Цесіс», 2004 рік) (рис. 2);
2. Під відкритим небом в міському середовищі (наприклад, Україна, середньовічний «Фестиваль кавалів «Залізний лев», місто Львів, вул. Арсенальна, вересень 2008 р.) (рис. 3);
3. У сформованому історичному середовищі (наприклад, Україна, середньовічне арт-шоу «Ніч у Луцькому замку», місто Луцьк, замок Любарта, 29, 30 червня 2008 р.) (рис. 4).

Наступний чинник, який необхідно враховувати при процесі відродження ремісничого дійства – це цілі, які переслідуються:

1. Відродження забутих, але дуже цікавих видів діяльності;
2. Зацікавлення туристів;
3. Збут місцевого товару, задіяння місцевої робочої сили, підняття економіки міста.

Для подальшого розвитку концепції відродження середньовічного Львова необхідно визначитися з формою проведення ремісничих фестивалів:

- У формі толоки з товарами і продуктами (наприклад, «Сорочинський ярмарок», с. Великі Сорочинці Миргородського р-ну Полтавської обл., березень 2009р.);
- Ремісничі місця з відкритим для глядача процесом (наприклад, Україна, середньовічний «Фестиваль кавалів «Залізний лев», місто Львів, вул. Арсенальна, вересень 2008 р.);
- Ремісничі майстерні з товарними рядами та додатково організованими театральними постановками в дусі середньовіччя (наприклад, 753-тє святкування Дня міста Львова, травень 2009 р.).

Висновки

Підсумовуючи вищенаведене, можна констатувати, що для проведення ремісничих видовищ необхідно виконати чотири головні умови:

1. Вибрати ремесло або ряд ремесел для проведення дійства;
2. Знайти місце (простір), що відповідає духу ремесла (ймовірність історичної підоснови місця і дії), тобто відродження «пам'яті місця»;
3. Забезпечити майстрів необхідним приладдям та місцем;
4. Щорічність проведення дійства.

Згодом це перетвориться на традиційний фестиваль, увійде до традицій міста та залучить велику кількість туристів до історичного міста Лева.

1. Дживелегов А., Бояджиев Г. *История западноевропейского театра от возникновения до 1789 года.* – М.: Искусство, 1941. 2. *Панорама Средневековья. Энциклопедия средневекового искусства/ Под ред. Р. Бартлетта.* – М.: ЗАО «Интербук-бизнес», 2002. – 336 с. 3. *Проскураков В.І. Архітектура українського театру. Простір і дія.* – Львів: Вид-во Нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2001. – 563 с. 4. *Турчиняк Ю.Є. Сильові особливості замкових комплексів Східної Галичини XVII–XVIII ст.// Проблеми теорії і історії архітектури України: Сб. научн. трудов.* – Одесса, 2003. – №4. – С. 17–20. 5. *Ковальчук Х. І. Архітектурно просторові елементи для проведення громадських заходів і видовищ в епоху середньовіччя та ренесансу// Вісн. Нац. ун-ту «Львівська політехніка». “Архітектура”.* – 2008. – № 632. – С. 118–119. 6. *Charewiczowa Ł. Lwowskie organizacje zawodowe za czasów Polski przedrozbiorowej.* – Lwów, 1929. – С. 1. 7. *Іванов-Костецький С.О. Генеза промисловості Львова у феноменальному часовому, просторовому, дійовому і архітектурному вимірах.* – Харків: ХДАДМ, 3/2008. – №1–2. – С.204–208. 8. *Кісь Я. Промисловість Львова в період феодалізму (XIII–XIX ст.).* – Львів: Вид-во Львівського університету, 1968 – 223 с. 9. *Економічні привілеї міста Львова XV–XVIII ст.: привілеї та статуту ремісничих цехів і купецьких корпорацій / Упор. М. Капраль* – Львів: Піраміда, 2007 – LI с.+816 с. 10. *Кісь Я. Промисловість Львова ...* – С. 62.

УДК 711

Ю.Л. Богданова, Т.І. Кушнір

Національний університет “Львівська політехніка”,
кафедра дизайну архітектурного середовища

ТЕАТР ЛАНДШАФТУ – ЛАНДШАФТ ТЕАТРУ

© Богданова Ю.Л., Кушнір Т.І., 2009

Розглянуто основні особливості гармонійного проектування середовища садів і парків із використанням театральних-видовищних функцій як сучасного засобу реанімації міських ландшафтів.

In the article there are the basic features of the harmonious planning of environment of gardens and parks are considered with the use theatrical and show functions, as a modern mean of reanimation of the city landscapes.

Постановка проблеми та аналіз останніх наукових досліджень та публікацій

Що таке парк чи сад – зелене будівництво чи частина архітектурного мистецтва? Сади та парки завжди були тісно пов'язаними з соціальним устроєм епохи, філософським світосприйняттям, з культурними та естетичними запитами, з побутом та укладом життя суспільства. Садове мистецтво поєднує в собі різні види мистецтв – садівництво відповідно до кліматичних умов місцевості, архітектуру, живопис, поезію, музику, театр. Ландшафтна композиція міського саду або скверу являє собою систему взаємозв'язків основних його елементів (рослин, рельєфу, водойм, споруд та малих архітектурних форм), об'єднаних спільною просторовою ідеєю. Окрім цього, характерними